

СТАРОЖИТНЯ ГІДРОНІМІЯ УКРАЇНИ І ПРАСЛОВ'ЯНСЬКИЙ ОНОМАСТИЧНИЙ КОНТИНУУМ

Стаття присвячена проблемі реконструкції праслов'янського гідронімного фонду України. До основних лінгвістичних критеріїв виділення праслов'янського стратума автор відносить структуру архетипу, ареал його рефлексів, словотвірну модель та ін. Етимологічний аналіз розглядається як одна з головних засад діахронної стратиграфії та реконструкції фондової гідронімії слов'ян. Автор констатує на всій території України наявність назв гідрооб'єктів, що можуть кваліфікуватися як праслов'янські.

Ключові слова: праслов'янський гідронім, праслов'янська ономастика, праслов'янський ономастичний континуум.

Вираз «праслов'янська ономастика» нині перестає сприйматися як екзотизм: наповнений реальним змістом, він усе частіше й частіше вживається в наукових дослідженнях (зішлемося хоча б на опубліковані матеріали тематичного блоку «Праслов'янська ономастика» на XII Міжнародному з'їзді славістів у Кракові).

Реконструкція праслов'янського пропріального (в тому числі й *гідронімного*) фонду проводиться на основі фактичного матеріалу сучасних слов'янських земель, а також тих територій, де історично засвідчена присутність слов'янського етносу. Ця робота передбачає створення праслов'янських індексів для кожного слов'янського терену, а згодом — повного реєстру праонімів і його лексикографічну презентацію.

Стосовно гідронімії, то фундаментальних завершених праць з цієї проблематики ще не написано, хоч пошуки в цьому напрямі вже розпочато. Так, реконструкції старожитньої гідронімії бас. Сожу л. Дніпра присвячена дисертаційна робота Т. М. Богоєдової (Білорусь). Дослідниця відновила значний шар потамонімів (160), які з більшою чи меншою мірою ймовірності можуть кваліфікуватися як праслов'янські¹. Встановлення найдавніших структурних типів гідронімів, реконструкція праслов'янського фонду — одне із завдань, поставлених О. П. Карпенко в праці «Гідронімія Центрального Полісся на загальнослов'янському тлі»². Праслов'янський прошарок гідронімів висвітлено в дисертації В. В. Лучика «Гідронімія Середнього Дніпро-Бузького межиріччя». Автор прагнув простежити архаїчні ознаки цього хронологічного зрізу водних найменувань на всіх мовних рівнях: лексико-семантичному, структурно-морфологічному, словотвірному, фонетичному. При цьому паралельно наголошується на

¹ Богоєдова Т. Н. Гідронімія бассейна Сожа (праславянский фонд). — Гомель, 1997. — 22 с.

² Карпенко О. П. Гідронімія Центрального Полісся на загальнослов'янському тлі : Автореф. дис. ... д-ра філол. наук. — К., 1996. — С. 11.

семантиці твірних основ; крім власне водної, «у найдавніші часи мотивуючими досить часто виступали інші актуальні властивості об'єкта чи навколишньої місцевості: об'єктно-просторові, кольорові, чуттєво-сприймані, наявність тварин, яким поклонялися, та ін.»³.

Поняття «фондової ономастики» (топонімії, гідронімії, антропонімії) актуалізувалося в одній із праць О. М. Трубочова⁴. На думку автора, можна сперечатися щодо обсягу поняття «фондова ономастика», але мова повинна йти про архаїчний, непродуктивний шар утворень. У принципі ця теза — повторення однієї з характеристик давньослов'янської гідронімії, виділених О. М. Трубочовим у монографії «Названия рек Правобережной Украины». На карті № 11 цього дослідження старожитні слов'янські водні назви охоплюють частину Середньої Наддніпряни, центральну частину бас. Прип'яті (Горинь, Уборть і сусідні райони). Кілька гідронімів з ознаками нерегулярності, непродуктивності структури, з відсутніми чіткими зв'язками в лексиці східнослов'янських мов фіксуються на Верхньому Дністрі й Лівобережжі Дніпра. До ендемічних автором віднесено *Ка-* / *Ко-*, *Су-*префіксальні похідні, архаїчні основоскладання, назви типу *Рубча*, *Глумча*, які локалізуються на південь від Прип'яті і на захід від Дніпра.

Тези О. М. Трубочова були розвинуті І. М. Железняк у монографії «Рось і етнолінгвістичні процеси Середньонаддніпряньського Правобережжя» (К., 1987). Тут ідеться, зокрема, про семантичну архаїку гідрооснов, залишки іншомовних впливів праслов'янського періоду, а також про праслов'янські типи гідронімів, утворені семантичним способом від апелятивів на позначення тварин чи рослин без гідронімічних деривативних ознак. Зважаючи на це, в бас. Росі до праслов'янських віднесено 11 гідронімів.

Українська ономастична лексика активно залучається для порівняльних студій Р. М. Козловою, зусиллями якої протягом останніх років опубліковано чотири капітальні монографії, присвячені реконструкції фондової гідронімії (ширше — онімії) слов'ян.

На наш погляд, до основних лінгвістичних критеріїв виділення праслов'янського стратума в гідроніміконі України (як і всієї Славії) слід віднести: *структуру архетипу; ареал його рефлексів; словотвірну модель; наявність / відсутність апелятивних відповідників*. Етимологічний аналіз при цьому виступає головною засадою діахронної стратиграфії й реконструкції фондової гідронімії в межах відповідних генетичних гнізд. Ці теоретичні викладки детально коментувалися нами в монографії «Праслов'янський гідронімічний фонд (фрагмент реконструкції)» (К., 1998.— С. 9–34). На відносно невеликому обсязі межиріччя Західного Бугу та Горині було реконструйовано понад 600 імовірних прагідронімів. При цьому під *прагідронімом* мається на увазі потенційно живе слово, реконструйований предок існуючих чи історично засвідчених назв водних об'єктів. Його сучасні рефлексії розцінюються як вияв певного стану мовної еволюції.

Проілюструємо деякі теоретичні положення на конкретних прикладах з гідронімікону України.

³ Лучик В. В. Гідронімія Середнього Дніпро-Бузького межиріччя : Автореф. дис. ... д-ра філол. наук.— К., 1995.— С. 18–19.

⁴ Трубочев О. Н. Праславянское лексическое наследие и древнерусская лексика дописьменного периода // Этимология. 1991–1993.— М., 1994.— С. 3–13.

Сула рр. 1. л. Дніпра, 2. бас. Десни, 3. руч. в Чернігівській обл. (СГУ⁵, 539). Аналоги фіксуються в бас. Волги, Мезені, Німану, Печори, сюди ж лімномім Сула — в Карелії, а також суфіксально ускладнені потамоніми Шулиця в бас. Самари л. Дніпра (СГУ, 527), Сулиця — в колишній Казанській губ., Сулость — у бас. Сарі в Ярославській обл., Сулоць — у бас. Волги та ін. Судячи з ареалу, може йтися лише про слов'янське явище, як це припускав свого часу ще М. Фасмер (Фасмер, III, 799–800). Псл. *Sula відапелятивного походження, пор., наприклад, бр. діал. сула «березовий сік» (СБГ, 5, 16).

Турія п. Прип'яті (СГУ, 575). В історичних джерелах фіксується з середини XIV ст.: Турья, 1366 р., «на рече на Тури», 1445–1452 рр., «на речі на Турі, на которој Turysk», 1545 р., «над речькою Турею», 1606 р. Етимологічна форма в даному разі — Турья, варіанти Тура, Туря виникли в результаті асиміляції інтервокального -j- попереднім м'яким приголосним і пізнішим ствердінням -p'-, сучасне Турія — під впливом книжної традиції, за аналогією до імен на -ій(а).

Назва р. Турія (< Тур'я < Турья) має аналоги як на терені України, пор. Турія: 1. бас. Бугу, варіант Турья, 2. бас. Горині, варіант Туруа; Тур'я: 1. л. Снову п. Десни, 2. бас. Тиси л. Дунаю (СГУ, 575, 576), так і за її межами: бр. Турья (3) — в бас. Німану (Тюльпанов Показчик), рос. Турья (2) — в бас. Оки (Смолицкая, 27, 98), болг. Туря бара — в бас. Златиці (Михайлова, 139), слн. Turja п. Щавниці (Bezljaj, II, 279), сюди ж Turja — в бас. Сави (Dickenmann, II, 149), Turija — у бас. Вардару (Duridanov, 170), слц. Turá (Šmilauer, 483), п. Turza, Turzy Potok (HW, 48, 62, 111) і под. Наведені потамоніми сягають первісної форми *Turьjь (*Turьja) — відносно-присвійного прикметника з посесивно-квалітативним суфіксом -ьj- від основи *turь аналогічно до *Vьlцьja, *Kozьja, *Pьсьja, *Losьja, *Zobрьja тощо. Хронологічна глибина реконструкції в даному випадку, як і в кількох інших, прокоментованих далі, ґрунтується насамперед на ареальній характеристиці.

Укр. р. Пісня пр. Убеді п. Десни (Чернігів. обл.; СГУ, 426) може зіставлятися зі ст.-рос. Песно, XV ст. — лімномім у Новгородській землі (НПК, I, 855), Песна (2) — назви річок (там же), Песно — назви озер у бас. Плюси (кол. Петербур. губ.) і Зах. Двіни (кол. Псков. губ.) (Vasmer, III, 629), р. Песенка л. Цни на Правобережній Оці (Смолицкая, 252), п. Joziorno Piesna — у бас. Одеру (НО, 202), сюди ж *Pezna, *Peezne — слов'янські топоніми в Угорщині (цит. за: Bezljaj, II, 85). На основі цих фактів імовірно відновлювати псл. *Pěсьнь(ь). В основі архетипу — субстантивований ад'єктив *pěсьнь(ь). Стосовно його доонімної семантики пор., наприклад, рос. діал. супесная почва = супесковая (Даль, 4, 361)⁶.

Укр. р. Шаркан-Дереси на схід від Алупшти, південний берег Криму (СГУ, 622) має паралелі у рос. Sarkan / Шаркан — гідронім у бас. Ками, п. Sarkan у складі Sarkandrowiec — гідронім у системі Одеру та ін., які продовжують псл. *Sьrkanь⁷.

Сара Велика, Сара Мала, бас. Псла л. Дніпра, Сар-Яр 1. бас. Кальміусу вп. в Азовське море, 2. Одеська обл. (СГУ, 487, 488). Перші компоненти продуктивно представлені в гідронімії слов'янських теренів і поза ними. Продовжують псл. *Sara, *Sarь⁸.

⁵ Список скорочень див. у кінці статті.

⁶ Детальніше див.: Шульгач В. П. Праслов'янське гніздо з основою *Pěs- (матеріали для реконструкції) // Українська ономастика : Матеріали наук. семінару, присвяч. 90-річчю К. К. Цілуйка. — К., 1998. — С. 184–191.

⁷ Див. ще: Козлова Р. М. Славянская гидронимия : Праслав. фонд. — Минск, 2006. — Т. 4. — С. 111.

⁸ Там же. — С. 172–185.

Сура л. Пд. Бугу (СГУ, 540). Із псл. *Sura⁹.

Снов, історично Сновь, 1068 р. (СГУ, 714) — потамонім у бас. Десни, а також р. Сновь п. Тускора (Тул. обл.), рр. *Богатая Снова*, *Кобылья Снова* пп. Дону (Маштаков Дон., 3) можуть розцінюватися як рефлексії іє. *sneu- / *snou-, *snū- «текти». Продовження іє. *sneu- «schwimmen, fließen» О. М. Трубачов убачав також у гідронімі *Schney* (давня форма *Znvuia*) п. Обермайну¹⁰.

В основній масі випадків слов'янська гідронімія не має документальних свідчень, особливо раннього історичного чи доісторичного періодів. Промовистими щодо хронології відповідних фактів у такому разі виступають власне лінгвістичні критерії. Так, при реконструкції праслов'янського апеллятивного фонду укладачі «Słownika prasłowiańskiego», наприклад, наголошують на морфологічній будові, апофонії, наголосі (акценті), семантичному аналізі. Частково перелічені фактори можуть залучатися й при реконструкції праслов'янського гідронімного словника. Пор., наприклад, псл. *Lьky, -ъve (~ укр. *Луква* п. Дністра, варіант *Łukiew*) — промовисте свідчення функціонування *и*-іменної основи, невідомої, здається, в апеллятивній лексиці, або псл. *Рьту, -ъве > укр. р. *Іпатва* в бас. Горині, яка традиційно зараховується до ілліризмів. Пор. також рр. *Полтва* 1. л. Зх. Бугу, 2. п. Горині п. Прип'яті (СГУ, 436) < *Рьту, -ъве, *Морква* — один із варіантів р. Шапарівка в бас. Десни (СГУ, 618) < *Мьрку, -ъве, *Драгва* — лімно-нім у Ровенській обл., із *Dregy, -ъве і под.

При відборі гідронімного матеріалу, його лінгвістичній експертизі щодо хронології слід послуговуватися спеціально виробленими критеріями, на основі яких можна було б реконструювати корпус слов'янських прагідронімів. Особливу увагу слід акцентувати на словотвірній моделі та структурі базових архетипів. Так, до найдавніших утворень можуть бути віднесені наведені нижче водні назви практично з усіх теренів України та реконструйовані на їх основі прагідроніми.

Альта п. Трубежа л. Дніпра (Київ. обл.), варіанти *Алта*, *Лта*, *Льто*, *Олто*, *Ольта*, *Илтиця*, *Льтиця*, *Ильтиця* та ін. (СГУ, 21), що ілюструють різноманітні стадії фонетичної еволюції первісної форми *Волта¹¹. На відновлення саме такого етимона наштовхує паралелізм варіантів *Волта* ~ *Олта* / *Вольта* — гідронім у бас. Зах. Двіни (Жучкевич, 58; МБ, 44). У такому разі для дніпровського потамоніма можна вказати генетичні відповідники на інших теренах: р. *Волта* — у бас. Пн. Двіни (Vasmer Nachtrag, 113), р. *Волтка* — у кол. Нижегородської губ. (Анпилогов, 22), руч. *Волтиця* у бас. Свіді на Новгородщині (Vasmer, I, 358), а також *Вельт* — назва озера в Мезенському пов. кол. Архангельської губ., р. *Валтъя*, 1607 р. — у кол. Важському пов. (СГКЭ, II, 669), оз. *Вилтово* у бас. Дону (Маштаков Дон., 27) < *Вьлтово < *Вьлтово, оз. *Алтун* у бас. Сороті в Псковській обл., із *Валтун < *Вьлтунь, р. *Елтма* у бас. Нижньої Оки (Смолицкая, 264) < *Вьлтма, р. *Elta* л. Дунаю (верхів'я) — на терені Німеччини, р. *Айта*, оз. *Айт-озеро*, оз. *Айтто-ярви*, *Малое Айт-озеро* — на території Карелії (КОРК, 238, 250) — усі з втратою початкового **В**- і реалізацією кореневого л > л' > й.

⁹ Про іно- та неслов'янські паралелі див.: там же.— С. 216–224.

¹⁰ *Трубацев О. N. Slavania am Obermain in merovingischer und karolingischer Zeit: die Sprachreste // Central Europe in 8th–10th Centuries. International Scientific Conference.— Bratislava, 1997.— S. 53–55. Огляд літератури (О. І. Соболевський, М. Фасмер, К. Мошинський, Я. Розвадовський та ін.) див.: ЕСЛГНПР, 144.*

¹¹ Про п'ятифонемну реалізацію ь у бінарній сполучі ъІ див.: *Казлова Р. М. Славянская гидронимия: Праслав. фонд.— Гомель, 2003.— Т. 3.— С. 315–318.*

Суфіксально ускладнені деривати з коренем **Волт-** знаходимо й поза східнослов'янськими землями, пор., наприклад, п. *Wetlyn* — лімнонім у бас. Одеру (НО, 199) < **Vьltyнь*, *Vltava* — одна з найбільших рік Чехії ~ *Алтава* — назва озера у Шавельському пов. колишньої Ковенської губ., з якого починається р. Вента (Гуковский, 124) < **Vьltava*, *Валтимо*, *Валтимо-ярви* — назви озер у Фінляндії (Стрельбицкий, 180) < **Vьltimъ* (-о) та ін.

Зазначене спростовує тезу О. М. Трубачова про те, що дніпровська *Альта* — не слов'янська назва, а похідне від д.-європ. **el-/al-*, розширеного суфіксом -*t*¹² (до того ж тут не враховано динаміку слов'янських фонетичних процесів).

Арса л. Саки п. Чаги л. Когильника, вп. в лиман Сасик (Одес. обл.) між рр. Прут та Дністер (СГУ, 24). Як і прокоментована вище *Альта*, цей потамонім може розглядатися як формально вторинний, із **Varca* (втрата малоенергійного ініціального **В**) < **Vьrsa*. У такому разі цілком імовірно його зіставлення з гідронімами рос. *Орс*, *Орса* у бас. Оки (Смолицкая, 42), які відносили до балтизмів¹³, бр. *Ирсоба* — назва озера в колишній Могильовській губ. (Vasmer, II, 158) < **Вьрсоба* < **Vьrsoba* і под. Стосовно фонетики промовиста назва руч. *Ворсик* у кол. В'ятській губ. (Vasmer, I, 379) < **Vьrsikъ*.

Балта, бас. Сівер. Дінця п. Дону (СГУ, 32) < **Вьлта*. Сюди ж бр. *Болта* — лімнонім у бас. Зах. Двіни та ін.¹⁴

Берда 1. бас. Пруту л. Дунаю, 2. вп. в Азовське море (СГУ, 39) < **Вьрда*. Пор. також гідронім *Berda* в бас. Вісли (HW, 66).

Бірли-Вільга, вп. в оз. Молочне (Запоріз. обл.; СГУ, 57). Другий компонент, як і гідронім *Вільга* у бас. Стиру п. Прип'яті, продовжує псл. **Vьlga*¹⁵.

Бовч (Закарп. обл.; СГУ, 61) < **Вьлць*.

Болда, бас. Дунаю (Одес. обл.; СГУ, 62) < **Вьлда*. Пор. ще *Балда* — гідронім у системі Зах. Двіни, рос. *Болда* л. Волги та ін.¹⁶

Борта, бас. Тиси (СГУ, 66) < **Вьрта*.

Бурча, бас. Кінської л. Дніпра (СГУ, 78) < **Вьрча*.

Верпа, бас. Прип'яті п. Дніпра (Житомир. обл.; СГУ, 98) < **Вьпра*¹⁷.

Вовк 1. п. Пд. Бугу, 2. бас. Дністра (СГУ, 113), як і бр. *Волка* 1. пр. Березини, 2. бас. Случі л. Прип'яті, п. *Wilka*, *Wilka* — в бас. Вісли та Одеру (HW, 119; НО, 27, 134), продовжують псл. **Vьlkъ*, **Vьlka*.

Волба (Запоріз. обл.; СГУ, 118) < **Vьlba*. Щодо спорідненого гідронімного контексту пор., наприклад, *Волбое* — одне з озер, з яких починається р. Дрисса (бас. Зах. Двіни), *Альба* — гідронім у бас. Оки (Смолицкая, 197) < **Вальба*, *Ойба* — назва озера, *Умба* — потамонім на терені Карелії (КОРК, 254, 275), фонетично видозмінені в процесі функціонування (*Ойба* < **Войба* < **Волба*; *Умба* < **Улба* < **Вьлба*), п. *Wielba* — гідронім у бас. Одеру (НО, 129) та ін.

¹² Трубачев О. Н. Названия рек Правобережной Украины : Словообразование. Этимология. Этническая интерпретация. — М., 1968. — С. 167, 248.

¹³ Топоров В. М. Балтийский элемент в гидронимии Поочья. I // Балто-славянские исследования. 1986. — М., 1988. — С. 171.

¹⁴ Казлова Р. М. Беларуская і славянская гідронімія : Праслав. фонд. — Гомель, 2000. — Т. 1. — С. 57–58.

¹⁵ Ономастичне гніздо з коренем **Vьlg-* описано в кн.: Козлова Р. М. Славянская гидронимия. — Т. 4. — С. 253–282.

¹⁶ Про ономастичне гніздо з коренем **Vьld-* див.: Казлова Р. М. Беларуская і славянская гідронімія. — Т. 1. — С. 13–48.

¹⁷ Детально див.: [Козлова Р. М.] До етнолінгвістичної інтерпретації деяких гідронімів басейну Дніпра // Ономастика України та етногенез східних слов'ян / Відп. ред. І. М. Железняк. — К., 1998. — С. 93–94.

Голда — назва озера в Ровенській обл., із **Gьlda*. Пор. ще рос. *Гавдозеро* — в Карелії, п. *Golda* — гідронім у бас. Вісли (НВ, 179).

Голтва, варіант *Гьлта*, 1105 р. (СГУ, 144) < **Gьlta* / **Gьlty*, -ьve.

Довг, бас. Ужа п. Прип'яті (СГУ, 175) < **Dьlgь* — з численними паралелями на зразок укр. *Довга*, *Довгий*, рос. *Долгая*, *Долгий*, п. *Dьuga*, *Dьugi* тощо.

Жердь, бас. Пд. Бугу, *Жердя*, бас. Горині п. Прип'яті (СГУ, 195) < **Žьrdь*.

Жолонь п. Прип'яті (СГУ, 198), як і рос. *Желень* л. Свапи п. Сейму, із **Žьlnь* (форми із секундарними голосними).

Льма — гідронім у бас. Псла л. Дніпра. Має аналог у бас. Тиси в Закарпатті (СГУ, 221). Співвідноситься з назвами гідрооб'єктів на зразок *Лемка* (бас. Дністра), *Альма* (вп. у Каламітську зат. Чорного моря), *Елема*, бас. Пруту л. Дунаю, *Елемський* — назва пот. в Івано-Франківській обл., *Ельмен-Тарама* (Донецька обл.), *Лемля* бас. Дніпра (Житомир. обл.), *Лемиць* п. Дністра, *Воломка* (бас. Сівер. Дінця) (СГУ, 21, 119, 190, 312) і под., які зазнали різноманітних фонетичних модифікацій (втрата початкового В-, розвиток секундарних голосних у корені). Наведені назви — ілюстрації первісних прототипів **Vьlma*, **Vьlтьka*, **Vьlтень*, **Vьlml'а* < **Vьlmlja*, **Vьlтьсь*.

Аналогічні формальні метаморфози сталися й з назвами водних об'єктів на інших теренах Східної Славії, пор., наприклад, рр. *Елма*, *Улма*, *Волома*, оз. *Елм-озеро*, *Елм-ярви*, *Ельмилампи*, *Елим-озеро* — на терені Карелії (КОРК, 243, 265, 267, 275), *Алым*, варіант *Вольым* — гідронім у бас. Ками (Vasmer Nachtrag, 22), *Олым*, варіанти *Ольма*, *Ольмь*, *Альмь* — гідронім у бас. Дону (Vasmer, III, 481), *Вольма-Шар* прот. р. Печора, *Большая Вольма* п. Вольми-Шар — у Республіці Комі, *Емма* — у кол. Костромській губ. (СЕК, 1, 8) < **Велма* < **Вьлма*, *Юлма/Юльма* — в кол. Архангельській губ. (Vasmer, V, 328) < **Ульма* < **Вьлма* та ін.¹⁸

Ці й подібні до них гідроніми пов'язані з відповідними апелятивами, мотивованими в кінцевому результаті дендронімом **vьlть* «Ulmus». Його рефлексії в найрізноманітніших варіантах (пор., наприклад, укр. діал. *илім*, *ілем*, *льом*, *илем*; рос. діал. *лёмок*, *лимок*; бр. діал. *ільм*, *ільма*, *ільмінь*, *ілім*, *лём*, *лімень* та ін.; слн. *lit*, *jilt*, *jilet*, *ilet* і под.; ЭССЯ, 8, 222–223 — під гаслом **jьльть*; Яшкін, 318; Нгушка, 36) фіксуються лексикографічними джерелами в басейнах найбільших слов'янських річок. Найповніше подібні факти та їх генеза описані й прокоментовані Р. М. Козловою¹⁹.

Ирна, бас. Десни л. Дніпра (СГУ, 233) < **Вирна* < **Вьрпа*. Генетично споріднене з рос. *Варпа*, *Варпо-ярви* (3) в Карелії (КОРК, 239), *Юрна* — назва потоку на Вологодщині (Vasmer, V, 336) < **Урна* (йотація) < **Вьрпа* і под.²⁰

Ирша л. Тетерева п. Дніпра (СГУ, 224) < **Вьрша*. Стосовно гідронімного контексту пор., наприклад, рос. *Ирш* — назва річки в кол. Костромській губ., *Арша* — гідронім у Нижегородській обл., *Оршо* — лімонім на Псковщині, *Ворша* — назва річки в бас. Оки (Смолицкая, 276), збережена в незмінному вигляді, і под.²¹

¹⁸ Див.: Шульгач В. П. Заметки по донской гидронимии. *Олым* // Восточнославянский лингвистический сборник. — Донецк, 2004. — Вып. 9. — С. 102–104.

¹⁹ Козлова Р. М. Беларуская і славянская гідронімія. — Т. 1. — С. 99–108.

²⁰ Козлова Р. М. Восточнослав. *Орна*, *Ирна* (этимологический комментарий) // Студії з ономастики та етимології. 2007 / Відп. ред. В. П. Шульгач. — К., 2007. — С. 133–141.

²¹ Детальніше див.: Козлова Р. М. Беларуская і славянская гідронімія. — Гомель, 2002. — Т. 2. — С. 40–43.

Карча л. Леглича п. Дніпра (СГУ, 242) < **Кърча*. Стосовно паралелей пор. рос. *Курча* — в гідросистемі Лівобережної Оки (Смолицкая, 208), п. *Karcz, Kurczy Potok*.

Кельни мн. — гелонім у Ровенській обл. Із **Кърль / *Кърла*. Пор. також назву р. *Кульна*, бас. Ризької зат.

Ковч, бас. Ужа п. Прип'яті (СГУ, 259) < **Кълць*.

Кови пр. Кальміусу, вп. в Азовське море (СГУ, 259) < **Кълсь*. Пор. ще рос. *Большая Коша, Малая Коша*, бас. Волги (Твер. обл.), із **Кълша*.

Кодра п. Тетерева п. Дніпра, варіант *Корда* (СГУ, 260) < **Кърда*.

Кожя, бас. Горині п. Прип'яті (СГУ, 260) < **Кължа* (абсорбція плавного). Прообраз **Кължа* слід вбачати й у гідронімах рос. *Кожя* пр. Онеги, *Конжа, Кумжа* — в Карелії (КОРК, 269) < **Кулжа, Ковжа* п. Шексни — у Вологодській обл.

Корба — гелонім у Сумській обл. (Череп. Микротоп., 143) < **Кърба*.

Корма, бас. Тетерева п. Дніпра (СГУ, 271), *Корма* — гелонім на Сумщині (Череп. Микротоп., 144) < **Кърта*.

Корний, бас. Дністра (СГУ, 272) < **Кърньь*. Пор. також *Корноріг* у бас. Тетерева п. Дніпра (СГУ, 272) < **Кърнорогь*. Стосовно типології номінації пор., наприклад, р. *Кривий Ріг* у бас. Уборті (СГУ, 287).

Куйма (АР Крим), а також *Кума* 1. бас. Горині п. Прип'яті, 2. п. рук. Дніпра, 3. бас. Орелі л. Дніпра (СГУ, 300–301) — як форми з абсорбованим плавним. Із **Кълма*, як і рос. *Куйма, Кюльма-ярви* — назви водних об'єктів у Карелії (КОРК, 248, 269). Пор. також *Колмо* — назва ручаю на Кольському п-ві²².

Курпа-Тарама, бас. Кальміусу, вп. в Азовське море (СГУ, 303). Тюркізація слов'ян. *Курпа* < **Кърпа*. Стосовно паралелей пор., наприклад, *Корпо, Корпи-йоки* — гідрооб'єкти на терені Карелії з виразно східнослов'янською огласовкою кореня (КОРК, 51, 269).

Куртий, бас. Тиси л. Дунаю (СГУ, 303) < **Къртъь*.

Молча, бас. Десни л. Дніпра (СГУ, 374) < **Мълча*. Пор. також бр. *Молча* — потамонім у бас. Березини.

Морда, бас. Серету л. Дунаю (СГУ, 374) < **Мърда*. Споріднене з рос. *Мурдо-йоки* — потамонім, *Мурдо-ярви* (2) — лімноніми в Карелії (КОРК, 252, 270), виразніша лабіалізація яких зумовлена позицією -о- після губного приголосного.

Мурча, бас. Тетерева п. Дніпра (СГУ, 380) < **Мърча*.

Овда, бас. Псла л. Дніпра (СГУ, 393) < **Gьlda / *Кълда / *Vьlda*²³.

Перга п. Уборті п. Прип'яті (СГУ, 414) < **Рьрга*²⁴.

Повна, бас. Сівер. Дінця п. Дону (СГУ, 430) < **Рьлна*.

Повч — гелонім у Житомирській обл. Ілюстрація потенційного псл. **Рьльсь*.

Сейм л. Десни л. Дніпра (СГУ, 493) < **Сьлмь*²⁵.

Скунда, прот. між оз. Кугурлуй і р. Дунай (СГУ, 509) < **Skьlda* (денталізація плавного).

Соб л. Пд. Бугу. Варіанти: *Сіб, Субь, Сობь, Сობь, Соб', Sobia* (СГУ, 514). Потамонім без задовільної етимології. На наш погляд, його можна тлумачити як

²² Праслов'янські рефлекси іє. *(s)kel- з різними детермінативами описано в кн.: *Казлова Р. М.* Славянская гидронимия.— Т. 3.— 361 с.

²³ Детально див.: [Козлова Р. М.] До етнолінгвістичної інтерпретації деяких гідронімів басейну Дніпра.— С. 97–100.

²⁴ Див. ще: *Карпенко О. П.* Гідронімікон Центрального Полісся.— К., 2003.— С. 162–164.

²⁵ Реконструкція Р. М. Козлової (див.: *Козлова Р. М.* Й.-е. *sel- «течь», «двигаться, прыгать» в славянской гидронимии (континуанты псл. *Sьlмь, *Sьlма, *Sьlмо) // Студії з ономастики та етимології. 2006 / Відп. ред. О. П. Карпенко.— К., 2006.— С. 65).

форму з абсорбованим плавним (тобто зводити до початкового *Солб) чи як таку, що постала з *Солб > *Совб > Соб. У такому разі ця назва вписується в гідронімний контекст: руч. *Собъ*, згаданий у писцевих книгах Обонезької п'ятини (ПКОП, 221), *Соба* — назва річки в Сибіру, зафіксована в документах XVII ст. (Кусов, 253), *Шобозеро* (2), р. *Шоба* — в Карелії (КОРК, 264, 276), у яких початкове Ш- < С-, а також р. *Солба*, 1504 р. — в кол. Переяславському пов. (ДДГ, 377), р. *Сольба* — у бас. Нерлі пр. Волги (Vasmer, IV, 348), рр. *Сомба*, *Сомбома*, *Сомб-озеро*, *Сомбозеро*, р. *Шомба* — на терені Карелії (КОРК, 259, 273, 276), у яких кореневе -м- < -л- (асиміляція плавного у позиції перед губним), *Сонба* (2) — назви річок у бас. Оки (Смолицкая, 216, 220) < *Сомба < *Солба та ін.

Прототипи **Сълба*, **Сълбъ* можуть кваліфікуватися як структури з -b- розширенням одного з апофонічних ступенів іє. *sel- «текти; рухатися, скакати».

Сомша, бас. Десни л. Дніпра (СГУ, 320), як і рос. *Сомша* л. Клязьми (Смолицкая, 207), сягає первісного **Солиша* (незакономірна лабіалізація плавного) < **Сълша*.

Стуржсий Потік, бас. Тиси л. Дунаю (СГУ, 538) < **Стъръжьъ Potokъ*.

Талма — назва струмка на південно-західних схилах Бабуган-Яйли в Криму (СГУ, 553). Генетично споріднене з рос. *Тылма* — лімніонім на лівобережжі Оки, *Тойма* (бас. Волги та Пн. Двіни) та ін., особливості формальної структури яких прокоментовано Р. М. Козловою²⁶.

Тарча, бас. Дністра, *Торч* 1. бас. Пд. Бугу, 2. п. Росі п. Дніпра (СГУ, 554, 570) < **Търча*, **Търчь*.

Терн п. Сули л. Дніпра (СГУ, 559) < **Търнь*. Цієї ж генези й компоненти *Терн*, *Терен* у назвах гідрооб'єктів *Терен*, *Терен-Ялга* в бас. Обитічної, вп. в Азовське море (СГУ, 558–559), *Терношори* бас. Пруту л. Дунаю (СГУ, 561).

Тибр, бас. Дністра (СГУ, 563). Можливо, із **Турб* (метатеза) < **Търбъ* (-ър- > -ир-). Реконструйований прагідронім продовжують також назви рр. *Тарба* — в кол. Архангельській губ. (Vasmer, V, 517), *Турба* — в бас. Тоболу.

Товщ, бас. Ужа п. Прип'яті (СГУ, 567) < **Тълщъ*.

Упна п. Чорної, бас. Чорного моря (СГУ, 580). Може зіставлятися з рос. *Упа* (історично *Вупа*), ч. *Ура* (*Аура*) пр. Лаби і под., які пройшли тривалий шлях фонетичної еволюції з первісного **Уьра*. Останнє можна ідеально проілюструвати на прикладі гідронімів рос. *Волпа* — у бас. Ками, бр. *Воупа* (історично *Волпа*) та ін., описаних у спеціальній літературі²⁷.

Халча п. Леглича п. Дніпра (СГУ, 587) < **Хълча*. Пор. ще рос. *Холча* — у бас. Верхньої Оки (Смолицкая, 33), *Холча*, *Сухая Холчь* — у бас. Десни.

Ховпи мн. — гелонім у Волинській обл. Із **Хълръ* / **Хълра*. Можливо, сюди ж фонетично модифіковане (секундарне -е-) *Халеп*, варіант *Халена* — гідронім у бас. Тетерева п. Дніпра (СГУ, 587), який не має етимології.

Хома, бас. Свічі п. Дністра (СГУ, 592) < **Хълта* (абсорбція плавного). Сюди ж рос. *Холма* — потамонім у бас. Оки (Смолицкая, 395), п. *Chelm* — гідроніми в бас. Вісли та Одери (НВ, 56; НО, 69) і под.²⁸

Чев, род. в. *Чви* (Івано-Франків. обл.; СГУ, 602) < **Сълвъ* (абсорбція плавного). Пор. також *Чев* — назва озера в Обонезькій п'ятині історичної Новгородщини (ПКОП, 157) з аналогічним фонетичним розвитком.

²⁶ [Козлова Р. М.] До етнолінгвістичної інтерпретації деяких гідронімів басейну Дніпра. — С. 102–103.

²⁷ Козлова Р. М. Беларуская і славянская гідранімія. — Т. 1. — С. 8–14.

²⁸ Див. ще: Вербич С. О. Чи гідронім *Хома* утворений від імені *Хома*? // Культура слова. — 2003. — Вип. 62. — С. 78–80.

Черча, бас. Тетерева п. Дніпра (СГУ, 607) < **Čьrča*.

Щовб, бас. Дністра (СГУ, 631) < **Ščьlbъ*.

Ця група назв гідрооб'єктів, формально організованих за зразком структур *тъrt, тьlt, тьrt, тьlt*, хронологічно може кваліфікуватися як ранньопраслов'янська чи індоєвропейська.

До старожитніх відносимо й так звані гідронімі інновації — суфіксальні та префіксальні деривати, а також композити, появу яких можна датувати праслов'янським періодом. Вони представлені на всій території України, хоч і з різним ступенем продуктивності.

Похідні від дієприкметникових основ:

Кодима (5) — назви рр. у бас. Дніпра, Дону, Пд. Бугу (СГУ, 259–260) < **Къldima* (як форма з абсорбованим плавним)²⁹.

Любима — гідроніми у бас. Міусу (2) та Дніпра (СГУ, 332) < **L'ubima*.

Чулим, бас. Кальміусу, вп. в Азовське море (СГУ, 615) < **Čulimъ*.

Виром, бас. Ірпеня п. Дніпра (СГУ, 103) < **Viromъ*³⁰.

Житомля — назва озера у Волинській обл. Продовження псл. **Žitomъ*.

Кагамлик л. Дніпра (СГУ, 226). За версією Р. М. Козлової, із **Къlgomъ* + тюрк. суфікс -лик³¹. Аналогічно можна прокоментувати й гідронім *Тагамлик* (< **Тъlgomъ*). Стосовно тюркської словотвірної адаптації пор. ще назви рр. *Кагарлик* — у бас. Пд. Бугу та Дніпра, які тлумачать як деривати від псл. **Къlgarъ*³².

Муром, бас. Сівер. Дінця п. Дону (СГУ, 380), як і гідронім *Муромля*, згаданий в історичних документах XVI ст. в Обонезькій п'ятині (ПКОП, 107), можуть розцінюватися як рефлекси псл. **Muromъ* ~ псл. **muriti* «темніти, ставати чорним, темним» (ЭССЯ, 20, 193–194).

Остома л. Десни л. Дніпра (СГУ, 406) < **Ostoma*³³.

Радомель — гелонім у бас. Ужа п. Прип'яті, із **Radomъ*.

Сітомль пр. Почайни п. Дніпра (СГУ, 505) < **Sětomъ*.

Ракум, бас. Тиси л. Дунаю (СГУ, 457) < **Rakomъ*³⁴.

Тихомель — гідронім у Сумській обл. (СГУ, 565) < **Tichomъ*.

Хохімля / Хохомля, бас. Ворскли л. Дніпра (СГУ, 593) < **Хъlxoml'a*.

Боркут, бас. Тиси, *Буркут* (5) — гідроніми в різних регіонах (СГУ, 64, 77) < **Bьrkotъ* < **bьrkti*.

Пересута л. Горині п. Прип'яті (СГУ, 417) < **Persupta* — пасивний дієприкметник минулого часу від **persupti*³⁵.

Славута п. Ужа п. Прип'яті (СГУ, 509) < **Slovota* < **sluti*, **slovot*.

Чургут, бас. Тиси (СГУ, 616) < **Čьrgotъ* < **čьrgiti*.

Любязь, бас. Десни (СГУ, 333) < **L'ubetъjь*.

Хотяч, бас. Горині (СГУ, 593) < **Хotetъjь*.

Наведемо також кілька прикладів архаїчних префіксальних моделей:

Акаржа — гідронім в Одеській обл. (СГУ, 20). Може розцінюватися як ілюстрація словотвірного типу з префіксом *А-: **Акърѣа*. Стосовно кореневої морфеми пор., наприклад, назви рр. *Коржа*, *Куржа* в бас. Оки (Смолицкая, 202, 228).

Безуд, бас. Ужа п. Прип'яті (СГУ, 38) < **Bezodъ*.

²⁹ Казлова Р. М. Беларуская і славянская гідранімія. — Т. 2. — С. 178.

³⁰ Там же. — С. 216.

³¹ Казлова Р. М. Славянская гідранімія. — Т. 3. — С. 250.

³² Реконструкцію праформи див.: там же. — С. 246.

³³ Казлова Р. М. Беларуская і славянская гідранімія. — Т. 2. — С. 207.

³⁴ Там же. — С. 210.

³⁵ Детальніше див.: Шульгач В. П. Праслов'янський гідронімний фонд (фрагмент реконструкції). — К., 1998. — С. 207–208.

Втора, бас. Горині (СГУ, 123) < **Qtora*.

Сікунь л. Вижви п. Прип'яті. Із **Сь-конь*³⁶.

Суній л. Дніпра (СГУ, 540) < **Sorojь*.

Тусталь, бас. Горині (СГУ, 576) < **Tu-stalь*.

У гідросистемі України досі збереглося чимало потамонімів типу *composita*, пор.:

Артополот, бас. Сули (СГУ, 24). Останім часом висловлено дві нові гіпотези щодо походження назви: 1) від первісної форми **Kьrtopolь*³⁷; 2) з першопочаткового **Vьrtopolь*³⁸ — обидві з апеляцією до рухомості анлаута і потенційної втрати початкових **К-* / **В-*.

Білогощ, бас. Десни (СГУ, 56) < **Bělogošь*.

Жеримишел, бас. Ужа п. Прип'яті (СГУ, 195) < **Žerimysь*.

Інжир — назва броду на Дніпрі поблизу гирла Тясмина п. Дніпра, із **Jьnzirь*³⁹.

Либожада, бас. Уборті п. Прип'яті (СГУ, 313) < **L'ubožęda* (делабіалізація).

Літмир, бас. Стрия п. Дністра (СГУ, 321) < **L'ut'mirь* (делабіалізація).

Любоєжа, бас. Ужа п. Прип'яті (фіксація О. П. Карпенко) < **L'uboježa*.

Міхидра л. Серету л. Дунаю (СГУ, 366) < **Měхyдrа*.

Немишля, бас. Сівер. Дінця п. Дону (СГУ, 385) < **Nemysь*.

Радоробель л. Уборті п. Прип'яті (СГУ, 455) < **Radoorbь*.

Ростимир, бас. Тиси л. Дунаю (СГУ, 475) < **Orstimirь*.

Свапорія — назва озера у Волинській обл. Із **Svaporyja*. Стосовно структури пор., наприклад, гідроніми *Чорторія* у бас. Ужа (СГУ, 614), *Свинорія* — у бас. Горині (СГУ, 490), рос. *Чорторой*, *Водороина*, *Свинорой* — у бас. Оки (Смолицкая, 178, 185, 234). Перший компонент має аналог у назві р. *Свана* в бас. Десни⁴⁰.

Сестробиль, бас. Горині (СГУ, 499) < **Sestrobyль*.

Снивода 1. бас. Дністра, 2. л. Пд. Бугу (СГУ, 513) < **Snьnovoda*.

Стохід п. Прип'яті (СГУ, 532) < **Sьtoхodь*⁴¹.

Усоріг (Чернігівськ. обл.; СГУ, 581) < **Qsorogь*.

Чамишель, бас. Тетерева п. Дніпра (СГУ, 601) < **Čamysь*.

У гідросистемах найбільших річок України — Дніпра, Дністра, Дону, Зах. Бугу, Тиси — збереглися водні назви (формально — суфіксально ускладнені деривати), які також можуть кваліфікуватися як праслов'янські. Ось деякі приклади:

Белзець, бас. Зах. Бугу (СГУ, 38) < **Bьlzьсь*⁴².

Бордак (Сум. обл.; СГУ, 63) < **Bьrdakь*.

Борзна, бас. Десни (СГУ, 64) < **Bьrzьna*.

Воргол, бас. Десни (СГУ, 121), як і *Варгол*, бас. Дону < **Vьrgolь* (**Vьrgьль*)⁴³.

Добриня, бас. Горині п. Прип'яті (СГУ, 175) < **Dobrynь*.

³⁶ Там же.— С. 287.

³⁷ Там же.— С. 230 (з оглядом версій).

³⁸ Казлова Р. М. Знач. праця.— С. 35.

³⁹ Див.: Шульгач В. П. Два етюди з давньоруської ономастики // Acta onomastica.— 2006.— Роє. 47.— S. 461–462 (з оглядом літератури).

⁴⁰ Шульгач В. П. Праслов'янський гідронімний фонд (фрагмент реконструкції).— С. 265–267.

⁴¹ Там же.— С. 274 (з неслов'янськими паралелями).

⁴² Там же.— С. 53–55.

⁴³ Коментар див.: Шульгач В. П. Заметки по донской гидронимии: Варгол // Восточноукраинский лингвистический сборник.— Донецк, 1998.— Вып. 4.— С. 182–188.

Желдець, бас. Зах. Бугу (СГУ, 194) < **Žьldьсь*⁴⁴.

Легінь, бас. Дністра (СГУ, 311) < **Lьgунь* (ЭССЯ 17, 79: **lьgyni*).

Либідь п. Дніпра (СГУ, 313). За версією І. М. Железняк, із **Lьbьdь* (ЕСЛГНПР, 84).

Самара 1. л. Дніпра, 2. бас. Сівер. Дінця (СГУ, 485) < **Сармара* (абсорбція плавного) < **Сьрмара*⁴⁵.

Судость п. Десни (СГУ, 539) < **Sьdostь*.

Турбат, бас. Тиси л. Дунаю (СГУ, 574) < **Тьrbatь*.

Чумшак, бас. Орелі л. Дніпра (СГУ, 615) < **Сьlšakь* (незакономірна лабіалізація плавного).

Шамсик, бас. Самари л. Дніпра (СГУ, 617) < **Сьlsikь*.

Як свідчить проаналізований матеріал, на всій території України збереглися потамоніми, що можуть кваліфікуватися як старожитні (resp. (пізньо) індоевропейські, ранньопраслов'янські). Це один з основних лінгвістичних аргументів щодо належності українських теренів до праслов'янського ономастичного континууму на різних хронологічних етапах його функціонування.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

Анпилогов	— <i>Анпилогов Г. Н.</i> Нижегородские документы XVI века (1588–1600 гг.).— М., 1977. — 462 с.
Гуковский	— <i>Гуковский К.</i> Описание Шавельского уезда // Памятная книжка Ковенской губернии на 1896 год.— Ковно, 1895.— С. 119–202.
Даль	— <i>Даль В. И.</i> Толковый словарь живого великорусского языка.— М., 1955.— Т. 1–4.
ДЦГ	— <i>Духовные и договорные грамоты великих и удельных князей XIV–XVI вв.</i> / Подг. к печати Л. В. Черепнин.— М.; Ленинград, 1950.— 586 с.
ЕСЛГНПР	— <i>Етимологічний словник літописних географічних назв Південної Русі / Відп. ред. О. С. Стрижак.</i> — К., 1985.— 254 с.
ЕСУМ	— <i>Етимологічний словник української мови : В 7 т. / За ред. О. С. Мельничука.</i> — К., 1982–2006.— Т. 1–5.
Жучкевич	— <i>Жучкевич В. А.</i> Краткий топонимический словарь Белоруссии.— Минск, 1974.— 447 с.
КОРК	— <i>Каталог озер и рек Карелии / Под ред. Н. Н. Филатова и А. В. Литвиненко.</i> — Петрозаводск, 2001.— 290 с.
Кусов	— <i>Кусов В. С.</i> Чертежи земли русской XVI–XVII вв.— М., 1993.— 377 с.
Маштаков Дон.	— <i>Маштаков П. Л.</i> Список рек Донского бассейна.— Ленинград, 1934.— 93 с.
МБ	— <i>Мікратапанімія Беларусі : Матэрыялы / Пад рэд. М. В. Бірылы.</i> — Мінск, 1974.— 327 с.
Михайлова	— <i>Михайлова Д.</i> Местните имена в Берковско.— София, 1986.
НПК	— <i>Новгородские писцовые книги, изд. Археографическою комиссией.</i> — СПб., 1859–1915.— Т. 1–6 и указатель.
ПКОП	— <i>Писцовые книги Обонежской пятины 1496 и 1563 гг.</i> — Ленинград, 1930.— 268 с.
СБГ	— <i>Слоўнік беларускіх гаворак паўночна-заходняй Беларусі і яе пагранічча / Рэд. Ю. Ф. Мацкевіч.</i> — Мінск, 1980–1986.— Т. 1–5.
СГКЭ	— <i>Сборник грамот Коллегии экономии.</i> — Ленинград, 1929.— Т. 2.— 896 стлб.
СГУ	— <i>Словник гідронімів України / Ред. кол.: А. П. Непокупний, О. С. Стрижак, К. К. Цілуйко.</i> — К., 1979.— 780 с.

⁴⁴ Див.: Шульгач В. П. Праслов'янський гідронімний фонд (фрагмент реконструкції).— С. 329–331.

⁴⁵ Прокоментовано в кн.: Козлова Р. М. Славянская гидронимия.— Т. 4.— С. 24–28.

- СЕК — Статистический ежегодник Костромской губернии за 1908 г.— Кострома, 1908.— Ч. 1.
- Смолицкая — *Смолицкая Г. П.* Гидронимия бассейна Оки (Список рек и озер) / Под ред. О. Н. Трубачева.— М., 1976.— 403 с.
- Стрельбицкий — *Стрельбицкий И.* Исчисление поверхности Российской империи в общем ее составе в царствование имп. Александра II.— СПб., 1874.— 249 с.
- Тюльпанов Показчик — *Тюльпанов А. И., Борисов И. А., Благутин В. И.* Краткий справочник рек и водоемов БССР / Под ред. А. И. Тюльпанова.— Минск, 1948.— 624 с.
- Фасмер — *Фасмер М.* Этимологический словарь русского языка / Пер. с нем. и доп. О. Н. Трубачева.— М., 1986–1988.— Т. 1–4.
- Череп. Микротоп. — *Черепанова Е. А.* Микротопонимия Черниговско-Сумского Полесья.— Сумы, 1984.— 457 с.
- ЭССЯ — Этимологический словарь славянских языков : Праслав. лекс. фонд / Под ред. О. Н. Трубачева.— М., 1974–2007.— Вып. 1–33.
- Яшкін — *Яшкін І. Я.* Слоўнік беларускіх мясцовых геаграфічных тэрмінаў : Тапаграфія. Гідралогія.— Мінск, 2005.— 808 с.
- Bezljaj — *Bezljaj F.* Slovenska vodna imena.— Ljubljana, 1956–1961.— Т. 1–2.
- Dickenmann — *Dickenmann E.* Studien zur Hydronymie des Savesystems.— Heidelberg, 1966.— Bd 1–2.
- Duridanov — *Duridanov I.* Die Hydronymie des Vardarsystems als Geschichtsquelle.— Köln ; Wien, 1975.— 417 s.
- НО — *Hydronimia Odry : Wykaz nazw w układzie hydrograficznym / Pod red. H. Borka.*— Opole, 1983.— 350 s.
- Hruška — *Hruška J. Fr.* Dialektický slovník chodský.— Praha, 1907.
- HW — *Hydronimia Wisly. Cz. 1: Wykaz nazw w układzie hydrograficznym / Pod red. P. Zwolińskiego.*— Wrocław etc., 1965.— 467 s.
- Šmilauer — *Šmilauer V.* Vodopis starého Slovenska.— Praha ; Bratislava, 1932.— 564 s.
- Vasmer — *Wörterbuch der russischen Gewässernamen / Begr. von M. Vasmer.*— Berlin; Wiesbaden, 1961–1969.— Bd 1–5.
- Vasmer Nachtrag — *Wörterbuch der russischen Gewässernamen / Begr. von M. Vasmer.*— Wiesbaden, 1973.— Lief. 15: Nachtrag.

V. P. SHULHACH

THE ANCIENT HYDRONYMY OF UKRAINE AND THE OLD-SLAVONIC ONOMASTIC CONTINUUM

The article is devoted to the reconstruction of the Old-Slavonic hydronymic fund of Ukraine. According the author, there main linguistic criteria of the Old-Slavonic stratum picking out are: archetype structure, its reflexes areas, word-building model etc. The etymologic analysis is regard as one of the main principles of diachronic stratigraphy and fund hydronymy of the Slaves reconstructions. The author states that in the whole territory of Ukraine there qualified as Old-Slavonic names of hydro objects are available.

Key words: Old-Slavonic hydronym, Old-Slavonic onomastics, Old-Slavonic onomastic continuum.